Juris Didact

De PIJ-maatregel

1 ■ 2015

Colofon

Missie	JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
PO-punten	3
Geldigheid	De eindtoets is geldig tot en met 31 december 2016.
Redactie	Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur Mr. Claes van Deutekom Mr. drs. F.W. den Ottolander Prof. mr. dr. Charlotte Phillips Mw. mr. dr. Lies Punselie
Auteur	Prof. mr. dr. Charlotte Phillips
Uitgever	Igno Ketelaars
Vormgeving	Roelof Koster Design, Mildam
Foto omslag	Splinter Photography, Job Jonathan Schlingemann

© 2015 JurisDidact, Houten
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Bestellingen	De basisprijs van een programma is € 185 (excl. btw). Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
Certificaten	Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
Administratie	Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: De Molen 37, Postbus 545, 3990 GH Houten.
Algemene voorwaarden	Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van Prelum Uitgevers BV, gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Utrecht onder nummer 30237451. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.prelum.nl.

Inhoud

Inleiding – 4

Pre-toets – 6

Blok A **De PIJ-maatregel**

A1 Voorwaarden PIJ-maatregel – 9

A2 Advies gedragsdeskundigen – 15

A3 Termijn – 19

Blok B **Verlenging PIJ-maatregel**

B1 Maximale termijn en verlengingsvoorwaarden – 27

B2 Verlengingszitting – 33

Antwoorden pre-toets en casuïstiek – 36

Literatuur en noten – 40

Verder lezen – 40

Afkortingenlijst – 41

Jurisprudentie – 42

Toetsvragen – 43

Inleiding

Eind 2012 werd de samenleving opgeschrikt door een gruwelijke moord: naar aanleiding van een ruzie, die voornamelijk via Facebook verliep, vermoordde een 14-jarige jongen een 15-jarig meisje.[1] De moord werd uitgevoerd in opdracht van de beste vriendin en de vriend – beiden eveneens minderjarig – van het slachtoffer. Naast de maximale jeugddetentie legde de rechter aan alle drie de daders een PIJ-maatregel op (Rb. Arnhem 3 september 2012, ECLI:NL:RBARN: 2012:BX6328; Rb. Arnhem 12 november 2012, ECLI:NL:RBARN: 2012:BY2835; Rb. Arnhem 12 november 2012, ECLI:NL:RBARN: 2012:BY2852).
Als een minderjarige een strafbaar feit pleegt, kan de rechter – in bepaalde gevallen – overgaan tot Plaatsing van de minderjarige in een Inrichting voor Jeugdigen, de PIJ-maatregel. Er hoeft geen sprake te zijn van een ernstig strafbaar feit, zoals moord; ook bij lichtere feiten kunnen minderjarigen in een dergelijke inrichting worden geplaatst. Voor veel juristen is de materie van de PIJ-maatregel geen dagelijkse kost; wanneer u echter met dit onderwerp in aanraking komt, is kennis van de theorie en inzicht in de praktijk onontbeerlijk.

■ *Links*

Evaluatie indicatiestelling PIJ-maatregel: http://wodc.nl/onderzoeksdatabase/evaluatie-indicatie-pij-maatregel.aspx.[2]

- Vrij na een PIJ. Voorspellende factoren van acceptatie vrijwillige nazorg en recidive na een PIJ-maatregel: http://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/succesfactoren-pij-maatregel.aspx.[3]
- Wegwijs in het Jeugdsanctierecht: http://wodc.nl/onderzoeksdatabase/doel-van-de-pij-maatregel-en-rechtsvergelijkend-onderzoek-naar-mogelijke-alternatieve-maatregelen-voor-pij-doelgroep.aspx?cp=44&cs=6802.[4]

Deze publicaties worden door de auteur aangeraden als achtergrondmateriaal, doch ze geven de lezer geen overzichtelijke en bondige uiteenzetting van het onderwerp waaraan men juist in de praktijk behoefte heeft.

In deze cursus wordt in twee delen behandeld in welke gevallen een PIJ-maatregel kan worden opgelegd. De cursus bestaat uit de volgende twee blokken:

Blok A **Voorwaarden en termijn PIJ-maatregel; advies gedragsdeskundigen**
Blok B **Voorwaarden verlenging PIJ-maatregel; de verlengingszitting**

In Blok A worden de voorwaarden van de PIJ-maatregel uiteengezet, alsook de duur van de maatregel. Voorts wordt aandacht besteed aan het advies van gedragsdeskundigen in relatie tot de maatregel.
Blok B staat in het teken van de verlenging van de PIJ-maatregel, waarbij niet alleen wordt ingegaan op de voorwaarden van de verlenging; ook de gang van zaken tijdens de verlengingszitting komt aan bod.
Relevante jurisprudentie en praktijkvoorbeelden zijn geïntegreerd in het cursusmateriaal.

Doelstellingen

Na afloop van het nascholingsprogramma:
- hebt u kennis van de belangrijkste wettelijke bepalingen die zien op de PIJ-maatregel;
- bent u bekend met relevante jurisprudentie met betrekking tot de PIJ-maatregel;
- hebt u inzicht in de praktische gang van zaken rondom de verlenging van de PIJ-maatregel en de verlengingszitting.

Opmerking

Dit nascholingsprogramma is in twee gedeelten, Blok A en Blok B, door te werken. U zult voor de blokken A en B elk anderhalf uur nodig hebben. Mogelijk beklijft de stof beter als u het programma in twee gedeelten doorwerkt.

Criteria toets

U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist hebt beantwoord. U kunt tweemaal herkansen.

Over de docent

Charlotte Phillips werkte na haar rechtenstudie gedurende een aantal jaren als advocaat in de algemene praktijk. Vervolgens was zij enige tijd werkzaam bij gerechtshof Amsterdam, waarna zij in 2007 de overstap naar het onderwijs maakte en sindsdien is zij docent Recht. In 2011 promoveerde Charlotte op het gebied van internationale kinderrechten en zij is sinds 2012 bijzonder hoogleraar Children's Rights aan de Universiteit van Addis Abeba, Ethiopië en rechter-plaatsvervanger bij rechtbank Amsterdam. Zij is auteur van een drietal studieboeken voor het hoger juridisch onderwijs en schreef ook diverse artikelen voor (inter)nationale tijdschriften. Charlotte is in 2012 toegetreden tot de redactie van JurisDidact.

Pre-toets

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennis is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de pre-toets maken.

1 Een PIJ-maatregel kan uitsluitend worden opgelegd aan minderjarigen die een zeer ernstig strafbaar feit hebben gepleegd.

juist/onjuist

2 Aan een first offender kan geen PIJ-maatregel worden opgelegd.

juist/onjuist

3 De PIJ-maatregel kan uitsluitend door de rechter worden beëindigd.

juist/onjuist

4 De PIJ-maatregel dient te worden aangemerkt als ultimum remedium.

juist/onjuist

5 Ook wanneer er geen sprake is van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis bij de dader, kan de rechter een PIJ-maatregel opleggen.

juist/onjuist

6 Een PIJ-maatregel eindigt van rechtswege wanneer een minderjarige 18 wordt.

juist/onjuist

7 Een PIJ-maatregel kan niet worden opgelegd wanneer niet vaststaat dat de maatregel in het belang van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de minderjarige is.

juist/onjuist

8 Als de PIJ-maatregel onvoldoende wordt geacht voor een 16- of 17-jarige, dan kan TBS worden opgelegd.

juist/onjuist

9 Een PIJ-maatregel kan niet worden omgezet in een TBS-maatregel wanneer de maximale behandeltermijn is verstreken.

juist/onjuist

10 De PIJ-maatregel kan niet voorwaardelijk worden opgelegd.

juist/onjuist

A1 Voorwaarden PIJ-maatregel

CASUS 1

Marco

Ter voorbereiding op een zitting van de meervoudige strafkamer hebt u een gesprek met Marco, een 17-jarige jongeman die in het verleden al tweemaal is veroordeeld voor winkeldiefstal. Ditmaal staat Marco echter terecht voor een straatroof: hij wordt ervan verdacht een hoogbejaarde vrouw van haar tas te hebben beroofd, door deze tas – terwijl hij op een scooter langsreed – ruw uit haar hand te rukken (de 'Italiaanse methode'). Ten gevolge hiervan is het slachtoffer ten val gekomen en met spoed naar een ziekenhuis overgebracht, alwaar zij enkele dagen later aan haar verwondingen is overleden.

Marco heeft bij de rechter-commissaris (hierna: R-C) een deels bekennende verklaring afgelegd, maar de ernst van de zaak lijkt niet tot hem door te dringen. Hij zegt het zich allemaal niet zo goed meer te herinneren, aangezien inmiddels een periode van meer dan anderhalf jaar is verstreken sinds de beroving plaatsvond. Uit onderzoek is naar voren gekomen dat bij Marco sprake is van zowel een ziekelijke stoornis als een gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens. Voorts wordt het recidiverisico van Marco als hoog ingeschat.

a Op basis van het dossier constateert u dat de rechtbank mogelijkerwijs een PIJ-maatregel zal opleggen aan uw cliënt. Welke feiten liggen aan uw constatering ten grondslag?

b Mocht de rechtbank overwegen een PIJ-maatregel op te leggen aan uw cliënt, dient dan rekening te worden gehouden met de omstandigheid dat het een 'oud' strafbaar feit betreft?

Minderjarigen die zich schuldig hebben gemaakt aan een misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten (art. 67 Sv), kunnen door de rechter uit hoofde van art. 77s Sr in een zogeheten Inrichting voor Jeugdigen worden geplaatst. Het doel van de PIJ-maatregel is enerzijds de bescherming van de maatschappij, terwijl anderzijds wordt beoogd de verdere ontwikkeling van de minderjarige op positieve wijze te beïnvloeden. Op 1 april 2014 is de *Wet tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de invoering van een adolescentenstrafrecht* in werking getreden;[5] deze wetswijziging heeft geleid tot aanpassing van een aantal aspecten van de PIJ-maatregel ten aanzien van strafbare feiten die op of na 1 april 2014 zijn gepleegd. Tenzij anders aangegeven, wordt in deze cursus uitgegaan van nieuwe wetgeving.

Wanneer de rechter besluit een PIJ-maatregel op te leggen, kan worden afgezien van het opleggen van een straf ook al oordeelt de rechter dat het feit aan de jongere kan worden toegerekend (art. 77s, derde lid, Sr). Alvorens de rechter kan overgaan tot het opleggen van de maatregel, dient vastgesteld te worden dat sprake is van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens van de jongere in kwestie (art. 77s, eerste lid, Sr). Deze grond correspondeert met de regeling betreffende de TBS-maatregel (art. 37a Sr) en is bij voormelde wetswijziging toegevoegd aan art. 77s Sr. Voor die tijd was het voor het opleggen van een PIJ-maatregel niet vereist dat een jongere leed aan een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis.

Voorts dient aan de volgende drie voorwaarden te worden voldaan:
- Het betreft een misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten.
- De veiligheid van anderen of de algemene veiligheid van personen of goederen vereisen oplegging van de maatregel.
- De maatregel is in het belang van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de minderjarige.

Deze voorwaarden zijn cumulatief; mocht bijvoorbeeld aan de eerste twee voorwaarden zijn voldaan, doch wordt het niet in het belang van de verdere ontwikkeling van de minderjarige geacht hem te plaatsen in een Jeugdinstelling, dan kan de maatregel niet worden opgelegd.

Voorlopige hechtenis

In art. 67 Sv is bepaald in welke gevallen een bevel tot voorlopige hechtenis kan worden gegeven. Samengevat zijn dit alle misdrijven waarop een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld en een aantal nader omschreven misdrijven, zoals mishandeling, verduistering, vernieling en schuldheling. Deze formele voorwaarde is objectief en kan gemakkelijk worden getoetst aan de wet; in beginsel ontstaat hierover geen discussie.

Bescherming veiligheid van anderen dan wel algemene veiligheid van personen of goederen

De PIJ-maatregel beoogt de maatschappelijke veiligheid te waarborgen en ziet op zowel de veiligheid van personen in de omgeving van de minderjarige als die van personen en goederen in het algemeen. De afweging of aan dit vereiste wordt voldaan geschiedt op basis van het recidiverisico van de minderjarige; er dient sprake te zijn van een ernstig recidivegevaar, waardoor de veiligheid van anderen of goederen in het geding kan komen en waarvoor het noodzakelijk is dat de minderjarige een vrijheidsbeperkende maatregel wordt opgelegd. Deze voorwaarde wordt ook wel het gevaarscriterium genoemd.

Volgens hof Leeuwarden werd aan het gevaarscriterium voldaan toen een minderjarige veroordeeld was wegens het meermalen plegen van ontuchtige handelingen met zeer jonge meisjes, waarbij hij de belangen van de slachtoffers volledig had veronachtzaamd en ernstige inbreuk had gepleegd op hun lichamelijke integriteit. De minderjarige had onder meer een klein meisje naar een afgelegen en stille plaats gelokt, door haar geld toe te zeggen, en het meisje daar deels ontkleed en betast. Het feit dat de minderjarige nadien wederom grensoverschrijdend seksueel gedrag had vertoond jegens een aantal meisjes speelde eveneens een rol bij het opleggen van de maatregel (Hof Leeuwarden 2 maart 2010, ECLI:NL:GHLEE:2010:BL6294).
De rechter motiveert echter niet altijd zo uitgebreid. Rechtbank Alkmaar overwoog bij oplegging van een PIJ-maatregel aan een minderjarige die werd veroordeeld wegens afpersing dat aan het gevaarscriterium was voldaan daar ‘de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen het opleggen van de maatregel eist’ (Rb. Alkmaar 25 januari 2012, ECLI:NL:RBALK:2012:BV6249).
Een nog algemenere en bredere motivering was aan de orde in de volgende zaak: aan een 14-jarige jongen, die veroordeeld werd voor de moord op een 15-jarig meisje, werd naast jeugddetentie een PIJ-maatregel opgelegd. Ten aanzien van het gevaarscriterium is in het vonnis volstaan met de vermelding: ‘(...) en voorts in aanmerking genomen dat de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen het opleggen van een maatregel van plaatsing in een inrichting voor jeugdigen eist (...)’ (Rb. Arnhem 3 september 2012, ECLI:NL:RBARN:2012:BX6328).
Het enkele feit dat een minderjarige als verdachte van een misdrijf wordt aangemerkt in een andere zaak, terwijl die verdenking (nog) niet tot een veroordeling heeft geleid, brengt volgens de jurisprudentie niet met zich mee dat aan het gevaarscriterium is voldaan (HR 21 december 2010, NJ 2011/27).
Bij de wetswijziging van 1 april 2014 is een nieuw vierde lid toegevoegd aan art. 77s Sr, waarin is bepaald dat de rechter bij het opleggen van de PIJ-maatregel de ernst van het begane feit of de veelvuldigheid van voorafgegane veroordelingen wegens misdrijf in aanmerking neemt. Hierdoor wordt het gevaarscriterium enigszins

aangescherpt, in die zin dat uitdrukkelijk is bepaald dat het strafrechtelijk verleden van de jeugdige wordt betrokken bij de beoordeling van diens gevaarlijkheid.

Gunstige verdere ontwikkeling van de minderjarige

De derde voorwaarde betreft het hulpverleningscriterium en is pedagogisch van aard. Dat wil zeggen dat de maatregel in het belang van de minderjarige moet zijn, gericht op begeleiding, (her)opvoeding, dan wel behandeling van een ontwikkelingsstoornis, gedragsstoornis en/of psychische aandoening. Voor de wetswijziging van 1 april 2014, was het, anders dan bij de TBS-maatregel voor volwassenen, voor het opleggen van een PIJ-maatregel niet noodzakelijk dat bij de minderjarige sprake was van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens. Ook minderjarigen die volledig toerekeningsvatbaar waren, konden tot een PIJ-maatregel worden veroordeeld wanneer hun verdere ontwikkeling in gevaar bleek en de maatregel in het belang van de minderjarige werd geacht. Thans staat deze mogelijkheid niet meer open en dient er een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis te worden vastgesteld alvorens een PIJ-maatregel kan worden opgelegd.

In zijn uitspraak d.d. 17 maart 2009 bepaalde hof Arnhem onder meer op basis van een deskundigenrapportage dat een PIJ-maatregel is geïndiceerd vanwege het volgende:

> *Er is bij onderzochte sprake van een pathologische persoonlijkheidsontwikkeling in de zin van een ernstige gedragsstoornis, beginnend in de kinderleeftijd. Zonder verdere intensieve behandeling en begeleiding zal deze zich zeer zeker verder ontwikkelen tot een persoonlijkheidsstoornis op latere leeftijd.*

En:

> *Het betreft een relatief jonge jongen die voor zijn leeftijd al veel contact met justitie heeft, en waarbij er qua ambulante hulpverlening in de afgelopen jaren al veel is gedaan. Ondanks het hervatten van school, en de recentelijk ingezette intensieve gezinsbegeleiding, welke allebei goed leken te lopen, is het toch weer fout gegaan. Indien bewezen gaat het om recidivering binnen de proeftijd met soortgelijke delicten waarvoor eerder veroordeeld. Hieruit kan geconcludeerd worden dat ambulante begeleiding en behandeling onvoldoende sturend en corrigerend effect heeft.*

En:

> *De prognose met betrekking tot strafbare feiten, indien bewezen, is zeker ongunstig als er geen verdergaande behandeling en begeleiding zal volgen. Gezien eerdere intensieve begeleidingstrajecten in de thuissituatie onvoldoende effectief zijn gebleken in het voorkomen van recidivering, lijkt een klinische behandeling voor de verdere toekomst noodzakelijk (Hof Arnhem 17 maart 2009, ECLI:NL:GHARN:2009:BH6223).*